

Adresse Fossveien 24
0551 Oslo
Norge

Telefon (+47) 22 99 55 00

Post Postboks 6853
St. Olavs plass
N-0130

Faktura Postboks 386
Alnabru
0614 Oslo

Org.no. 977027233
Giro 8276 0100265

Marianne Bredesen
[Uten tittel]

MFA
Kunstakademiet 2012

KHIODA
Kunsthøgskolen i Oslo,
Digitalt Arkiv

www.khioda.no
khioda@khio.no

Publikasjoner som arkiveres/publiseres i **KHIODA** reguleres av Lov om opphavsrett til åndsverk.

Opphavsmannen beholder opphavsretten til materialet i **KHIODA**, men gir brukerne tillatelse til å sitere fra verket, samt videreformidle det til andre, i henhold til åndsverkslovens regler. En forutsetning er at navn på utgiver og opphavsmann angis.

Kommersiell bruk av verket er ikke tillatt uten etter skriftlig avtale med opphavsmannen.

MA Tese

Marianne Bredeesen

Denne teksten kommer til å omhandle tanker om tid. Det ubegripeige begrepet. Jeg har de to siste årene fundert mye rundt dette. Det føles liksom så abstrakt og litt skummelt, samtidig som det fører med seg en viss trygghet. Avgrensninger er vel egentlig noe mennesker trenger for å føle at de har kontroll.

Jeg for eksempel har aldri brukt almanakk eller kalender for å huske ting. Jeg har en slags innebygget "7. sans", der jeg visuelt ser for meg året som en elipseform. I denne formen har de ulike månedene hver sin faste plass, og innenfor disse har hver dag sin egne. Inn i dette systemet plotter jeg inn datoer jeg må huske, og vet på denne måten nøyaktig hva som skal skje framover. Denne måten å holde styr på tiden har jeg benyttet meg av så lenge jeg kan huske. Hvorfor den har en elipseform vet jeg ikke, men jeg forestiller meg at grunnen kan være at både vinter og sommer føles lengre enn vår og høst. Jeg har en lignende metode for å huske forskjellige årstall. Her ser jeg for meg en tidslinje som er vertikal som vi år for år beveger oss oppover på. Jeg har spurt endel om hvordan de ser for seg tiden, og det viser seg at de aller fleste har denne tidslinjen i sin systematisering, enten den er vertikal, horisontal eller diagonal.

Det som er mest nærliggende for oss mennesker i dag, er ganske enkelt å si at tid er det som lar seg måle i sekunder, minutter, timer, dager, år og så videre. Vi tenker i fortid, nåtid og framtid, og tiden blir som en linje som går framover, og som vi lever våre liv og vår historie etter.

For steinaldermennesket og menneskene i jordbrukssamfunnene framstod livet mer som en gjentakelse av noe som hadde vært før. Dette kunne de observere rundt seg. Solen stod opp og gikk ned; natt fulgte dag; vinter etterfulgte sommer. Alt levende fulgte en liknende syklus: det oppstår, lever og dør.

Spor av tid eller tidens tann, er det eneste beviset på at tiden har gått. Alt annet vil vel egentlig bli påstander en kan velge å tro på eller ikke.

For tiden jobber jeg med et prosjekt som senere skal stilles ut på avgangsutstillingen til masterklassen på kunstakademiet i Oslo. Det skal bli en skulptur som tar for seg blandt annet dette temaet. Jeg hadde lyst til å vise noe der man helt konkret kunne se tidens gang. Jeg kom i snakk med en skogseier som hadde felt endel trær i forbindelse med et byggeprosjekt. Dette hadde gjort at de trærne som sto igjen var sårbare for vær og vind, og resulterte i at noen av de hadde falt overende, såkalte vindfall. Jeg dro og så på trærne der de lå, og var så heldig å få et av disse. Jeg ble veldig fascinert av de enorme nettene av røtter de hadde utviklet i løpet av sin levetid, og bestemte meg for å bruke dette som utgangspunkt for mitt nye arbeid. Jeg begynte å grave opp trerota. Mens jeg sto der og gravde begynte jeg å tenke på akkurat dette treets liv. Rota hadde vært treets forankring, og hadde tjent som transportvei for vann og gjødning fra jorda. Det hadde fått mesteparten av sin næring gjennom akkurat disse røttene. I et romantisk øyeblikk begynte jeg å sammenligne de med menneskets hjerte. Røttene hadde distribuert livsviktige stoffer til dette treet, på samme måte som hjertet pumper blod rundt i kroppen vår. Jeg oppdaget hvor sårbar rota var. Det var da jeg bestemte meg for å bygge en beskyttelses- kasse rundt den. Kassen skulle bygges av treets stamme. På denne måten ville jeg kunne lage en skulptur av hele treets liv, med rota som et senter i midten, og selve beviset på tidens gang. Der rota går over i stamme ville

jeg lage et tverrsnitt. Dette skulle også si noe om treets liv. Synlige årringer skulle markere en sesong, eller et år i dets livssyklus.

Siden det her er snakk om et tre som har falt i skogen er det nærliggende å stille det kjente spørsmålet: Hvis et tre faller i skogen, og ingen er der for å høre det -har det da laget lyd? Kvantefysikken impliserer at det ikke eksisterer noen realitet uavhengig av våre observasjoner. Hvis noe ikke er observert, eksisterer det ikke i realiteten. For meg er det innlysende at treet lager like mange svingninger i lufta, og lydbølger, uavhengig om mennesker (eller dyr) er tilstede. Men man kan muligens ikke kalle det for lyd før noen observerer det. Her er vi plutselig inne på spørsmål som omhandler virkelighet. På samme måte som med tid kan bare det som er avgrenset begripes. Skillet mellom endelighet og uendelighet faller sammen med skillet mellom begripelighet og ubegripelighet.

Nå som tid for innlevering av denne teksten nærmer seg merker jeg at jeg har vanskelighet for å forstå hvor dårlig eller god tid jeg har. Tall blir ubetydelig, og jeg forsøker å omregne det i hendelser i stedet. Hvor lang tid tar det for eksempel å spise? Kan jeg si til noen at vi møtes om en brødskive? Altså, vil vår oppfatning av tid basere seg på erfaring. Et barn vil derfor ikke ha samme forutsetning for å forstå tid som en voksen. I vår moderne verden er tid ofte knyttet opp til effektivitet, og det kan ofte virke som om livene våre styres av klokka. Man hører ofte om "tidsklemma" der tiden ikke strekker til. Man kan spare, vinne og tape tid. Vår oppfatningen av tid bygger på vår opplevelse av tid. Jo mer vi definerer tiden som en knapphetsressurs, jo mer vil vi også føle den som en knapphet. Jo mer grusomt stressa du er, jo mer grusomt vil du stresse. Det samme skjer også motsatt; jo mer

du føler du har all den tiden du trenger, jo roligere og mer fokusert er du, og jo mer vil du oppfatte at du rekker.

Begrepet tid er en illusjon for mennesket på flere vis. Selve oppfattelsen av tid er avhengig av en ytre måling, enten gjennom distanse eller tid (klokke). Ved å måle avstanden kontinuerlig; hvis du for eksempel skal kjøre ti mil og for hver 10. meter sjekker du hvor langt du har kjørt, vil det oppleves som vesentlig lengre enn om du sjekket hver kilometer eller mil. Det samme med klokken, hvis du skal kjøre de samme ti milene og du sjekker klokken hvert 2. minutt, vil turen oppleves svært mye mer tidkrevende enn om du sjekker klokken hver halvtime eller time.

Hvor fort eller sakte tiden går avhenger også av vår indre tilstand. Jo mer avslappet vi er på innsiden, og jo mer vi fokuserer på det vi skal gjøre, jo mer vil vi også få gjort. Fysiologisk kan dette forklares med at en rolig hjerne både tenker og lærer raskere enn en stresset oppkavet en. Det er altså mer som skjer enn bare vår indre oppfattelse.

Hva tid egentlig er, har vært gjenstand for mange filosofiske refleksjoner. Filosofer har arbeidet med tid som tema i årtusener. Platon og Aristoteles arbeidet med problemet, og deres posisjon i vestlig tenkning har ført til at problemstillingene de tar opp diskuteres fremdeles. Platon mente at tid er avhengig av universet, og dermed ikke eksisterer i seg selv. Tiden er altså produsert av universet.

Aristoteles godtok ikke Platons konklusjon. Han mente at tid ikke kan identifiseres med bevegelse eller endring, men at bevegelse og endring er definert av tid, og at tid ikke kan defineres ved hjelp av seg selv.

Augustin brukte sinnet som standard for tid. Han mente at det var inntrykkene av hendelsene som ble målt. Bare inntrykkene står igjen etter at hendelsen er over. Han mente at også fremtiden er tilstede i sinnet, i form av forventning, på samme måte som fortiden er tilstede som minne.

Den tyske filosofen Immanuel Kant ville vise hvordan vi ved hjelp av vår fornuft ordner den verdenen vi sanser rundt oss. Vi har begreper som sier noe om kvantitet; kort eller lang; om kvalitet: god eller dårlig; om form: firkantet, rund, rektangulær. Men, sier Kant: Forutsetningen for at vi kan sanse eller tenke noe som helst, er at både vi og det vi sanser befinner seg i tid og rom. Vi er med andre ord ikke i stand til å tenke noe som helst uten denne forutsetningen.

Heidegger er også opptatt av det menneskelige sinnet og måten tid blir oppfattet på. Mennesket er daglig, i sine gjøremål, *forut for sin tid*. Fremtiden er allerede tilstede i nåtiden, ikke bare som ønsketenkning, men som selve eksistensen av menneskelig tilstedeværelse. Tiden, eller handlingene i tiden, må man se på som en helhet - i den menneskelige hjerne er fortid, nåtid, fremtid tilstede, men det er særlig fremtiden som blir vektlagt med tanke på handlingene som blir utført. Mennesket er fremtidsrettet i alle sine gjøremål.

Newton mente at tid og rom er absolutt. Med det mente han at tid og rom eksisterer uavhengig av alle fysiske gjenstander eller hendelser som tar opp tid eller rom. Hvis det ikke eksisterte fysiske gjenstander eller hendelser, ville det likevel finnes rom og tid. Berkeley var ikke enig i dette. Han mente at Newton tok feil på to punkter. For det første er tid og rom avhengig av det Newton ville kalle "fysiske gjenstander". Hvis universet var tomt, ville ikke tid og rom eksistere ettersom tid og rom bare er begreper som brukes for å beskrive forholdet mellom fysiske

gjenstander. For det andre finnes det ikke fysiske gjenstander slik Newton oppfatter dem, bare forestillinger.

Vår verdensoppfattning er under stadig forandring. Mye av det menneskeheten hundre år tilbake i tid aksepterte som oppleste og vedtatte sannheter virker for dagens mennesker som totalt absurde og latterlige. Tid og rom er et godt eksempel. Før Einstein revolusjonerte fysikken, og verden generelt, med sin generelle relativitetsteori, var absolutt tid og rom en selvfølge for alle mennesker. Tiden gikk fra A til B i et bestemt tempo, slik hadde den alltid gått, og slik kom den alltid til å gå. Alt rom var absolutt, og alt som bevegde seg i universet bevegde seg i forhold til dette absolutte rommet, som alltid var statisk. Einstein knuste denne verdensoppfatningen ved å vise at tid og rom ikke kan skilles fra hverandre, men må oppfattes som en firedimensjonal enhet som han kalte tidrommet. Dette tidrommet er ikke statisk, men meget manipulativt under påvirkning av masse. Einstein brukte dette som en basis for å forklare blandt annet gravitasjon.

Som en lignelse på hvordan dette åpenbarer seg i realiteten kan man bruke et eksempel med en bowlingkule på en madrass sammen med flere små klinkekuler. Bowlingkulen vil lage en krumming i madrassen og klinkekulene vil dernest rulle ned i hullet. Det samme skjer i tidrommet, bare i fire dimensjoner i stedet for to. Massen bøyer altså tidrommet, og tidsrommets påfølgende krumming bestemmer massens bevegelse. De påvirker hverandre, mens det relative forholdet mellom dem holdes konstant. Derav navnet; den generelle relativitetsteorien.

På denne tiden, rundt 1920, da relativitetsteorien begynte å vinne allmen aksept

hersket en holdning blandt verdens fysikere om at en ultimat teori som skulle binde alle teorier sammen var rett rundt hjørnet. Universet virket bundet av Newtons determinisme, og så ut til å være bestemt av et strengt regime av “årsak→effekt”. Newton mente selv at hvis man vistse alle universets lover, samt startposisjonene til alle universets partikler, kunne man beregne alle fremtidige hendelser i universets historie.

Samtidig ble store begreper som akselerasjon og gravitasjon, tid og rom, forent under samme teorier. Kort sagt, fysikkens store mangfold ble samlet under færre, enklere teorier. Verden ble enklere å beskrive fra dag til dag, og snart ville alle verdens teorier samles under en og samme teori. Men derfra og utover skjedde det eksakt motsatte. Einstein måtte gang etter gang gi tapt i sine forsøk på å finne en samlet feltteori da stadig flere partikler og fysiske krefter ble oppdaget.

I begynnelsen fantes det verken tid eller rom. Det var helt tomt, men plutelig av grunner vi ikke forstår eller vet, skjedde det noe. Noe mindre enn et sandkorn, mindre enn et atom, begynte å utvide seg i et voldsomt tempo og med en ekstrem temperatur. I løpet av noen mikrosekunder begynte universet vårt å ta form. Dette var begynnelsen på vårt univers historie. Dette var for 13,7 milliarder år siden. Grunnen til at vi vet det er fordi vi har observasjoner fra så langt tilbake i tid. Disse ble oppdaget ved en tilfeldighet da Arno Penzias og Robert Wilson eksperimenterte med en antenne laget for radiokommunikasjon. Uansett i hvilken retning de rettet antennen mottok de støy. Etter at de hadde utelukket andre årsaker kunne de se en sammenheng med kosmologiske teorier. Dette kalles kosmisk bakgrunnsstråling. Dette er det som gjør at vi kan forklare hvordan universet har oppstått og for å

aldersbestemme det. Siden vi ikke kan se lengre tilbake starter altså tiden ved universets opprinnelse.

Å jobbe med begrepet tid har altså vist seg å være noe forvirrende. Jeg har lest endel diskusjoner og meningsutvekslinger på nettet, og noen går så langt at de sier at tid er en sosial konstruksjon. Selv om vår gregorianske kalender og tidsregning baserer seg på noe så tullete som religion gir den oss i hvert fall noen knagger å henge hendelser på. Vi får noen konkrete ting å forholde oss til i det ellers så uendelige og flytende begrepet tid. Det finnes også filosofer som velger å ikke legge seg for mye opp i hva dets betydning er. Wittgenstein mente at spørsmålet «Hva er tid?» var å gjøre vold på språket. Man kan spørre hva en ball eller et hus er; konkrete gjenstander som blir oppfattet av sansningen. Men å spørre hva «tid» er, er å avkreve språket for mer enn det kan yte. Trond Berg Eriksen skriver om dette i *Tidens historie* (1999). At tiden har vært gjenstand for en rekke feilslutninger gjennom historien, skyldes nettopp at tiden er en idé som stadig blir behandlet som en ting.

Helt tilslutt velger jeg å sitere Augustin av Hippo: «Hva er tid? Hvis ingen spør meg, vet jeg det. Men hvis noen spør meg, vet jeg det ikke.»

